

**СТОПАНСКОГЕОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В РАЗВИТИЕТО
НА БЛАГОЕВГРАД**

Св. Кираджиев

Целта на настоящата статия е да характеризира основните тенденции в развитието на Благоевград на основата на големите промени във функциите и облика на града в резултат на новите обществено-икономически условия, утвърдени при социализма. Характеризират се също промените в динамиката и структурата на населението, разкриват се проблемите в развитието на промишлеността — основната градска функция днес, насоките на бъдещото развитие на обслужването, проблемите в териториалното разрастване и облика на града.

Благоевград има средишно положение в поречието на р. Струма. През него по долината на Струма преминава международният път София — Кулата — Солун — Атина, което обстоятелство благоприятствува развитието на международния туризъм. Освен това през гр. Симитли и седловината Предел градът се свързва със селищата в долината на р. Места. Благоприятното географско положение на Благоевград е допринесло той да бъде издигнат за окръжен център и главно средище на Пиринската област. Горското богатство на близките планини има съществено значение за развитието на горското дело и дървообработващата промишленост в града. Положително обстоятелство за развитието му също е наличието в него на топли минерални извори.

Населението на Благоевград преди 1944 г. се е увеличавало бавно. При социализма нарастването на населението се ускорява, главен фактор за което е индустриализацията на града: 1944 г. — 14 200 ж., 1975 г. — 50 043 ж. Населението на града нараства значително по-бързо, отколкото населението на останалите градове в окръга.

Естественният прираст показва тенденция за слабо нарастване, а механичният прираст — силно нарастване. Високият процент на населението в дотрудоспособна възраст ще съдействува за осигуряване на работна сила и в перспектива.

Преди 9. IX. 1944 г. Благоевград се развиваше като град, във функциите на който главна роля играеше селското стопанство. В годините на народната власт при развитието на плановата икономика Благоевград се превърна в град с разностранни функции, но с ръководно значение на промишлеността. Докато

в 1934 г. с промишленост се е занимавало 18,8% от активното население, в 1975 г. то е 43,1%.

Трябва да се подчертае, че в Благоевград не съществува проблем на временно незаета работна ръка.

Промишлеността играе водеща роля в стопанството на Благоевград. За нейното развитие в годините на народната власт благоприятствуват нарасналото селскостопанско производство и дърводобивът — респ. за развитието на отраслите на хранително-вкусовата и дървообработващата (с мебелната) промишленост.

Структурата на промишлеността в Благоевград е: хранително-вкусова — 40,2%, машиностроене — 29,3%, текстилна — 8,6%, дърводобив и дървообработване — 5,0% и др. (1975 г.)

Работната сила, необходима за промишлеността на Благоевград, идва почти изцяло от града. За някои предприятия сериозен проблем е текучеството — ДДЗ „Димо Хаджидимов“, ЗИИУ, тютюневият комбинат „Пирин“ и др. Липса на достатъчен брой квалифициран персонал има в предприятията: памучнотекстилен комбинат „Гоце Делчев“, ДДЗ „Д. Хаджидимов“, пивоварната фабрика и др. (вж. фиг. 1).

Таблица 1

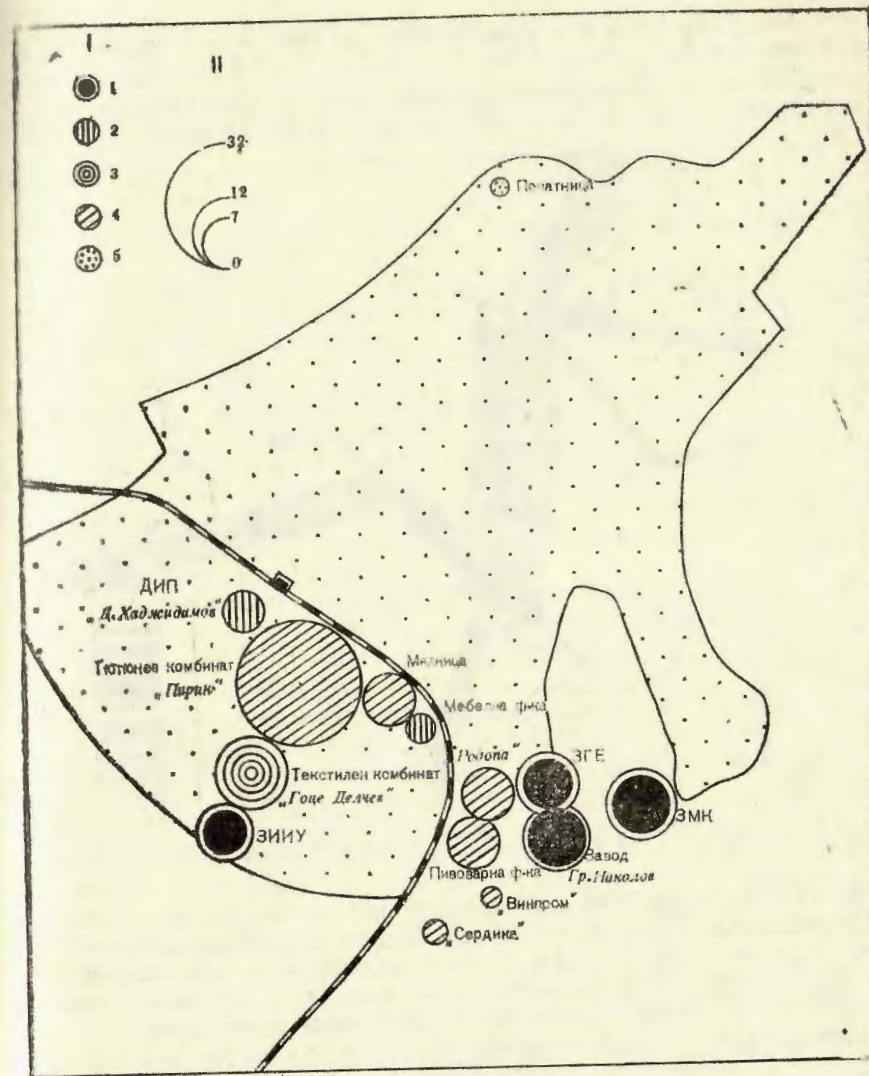
Доставяне суровини и материали за промишлените предприятия в Благоевград

Промишлени предприятия	От Благоевградски микрорайон	От Благоевградски окръг	От останалите части на България	От чужбина
Завод „Гроздан Николов“		+	+++	++
Завод за градниви елементи		+	++	++
Завод за измерителни инструменти и уреди	+		++	++
Завод за механични конструкции			++	++
Производствен клон строителни материали	+		++	
ДДЗ „Димо Хаджидимов“	+	+	+	++
Мебелна ф-ка „А. Поптодоров“	+	+	++	
ДТК „Гоце Делчев“			+	+++
Тютюнев комбинат „Пирин“	++	+	++	
Мелница „Н. Парапунов“			+++	
ДП „Родопа“	+	+	++	
ДП „Сердика“	++		+	
ДП „Винпром“	+++			
ДЗП „Пиринско пиво“			+++	

+++ основна част от суровините и материалите

++ значителна част „ „

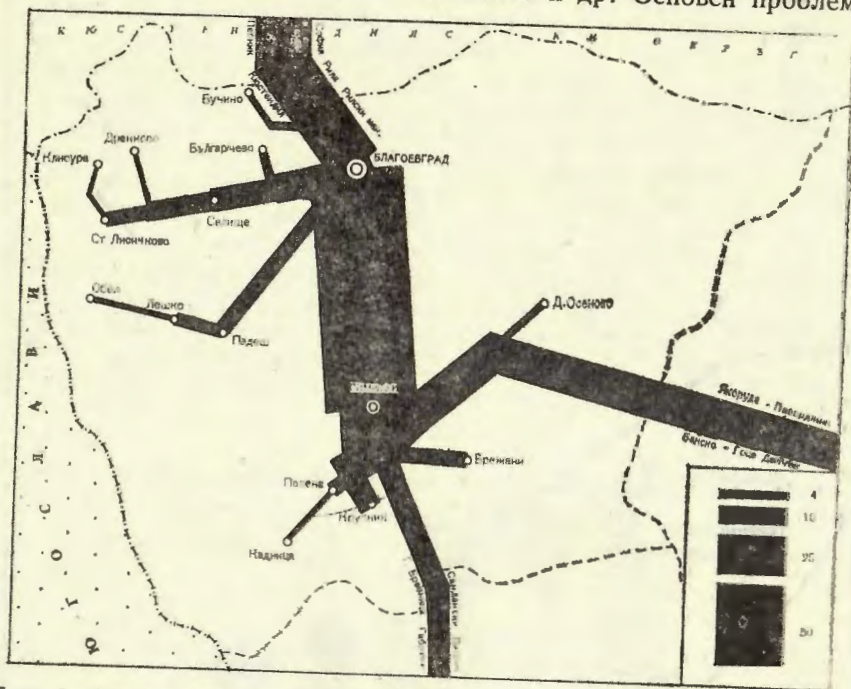
+ малка част „ „

Фиг. 1. Териториално разположение на промишлените предприятия в Благоевград

1. Промишлени отрасли: 1 — машиностроене; 2 — дърводобив и дървообработване; 3 — текстилна промишленост; 4 — хранително-вкусова промишленост; 5 — други

Завод „Гроздан Николов“ работи от 1961 г. и е коопериран с повече от 100 предприятия в страната. Той произвежда високоговорители, микрофони, звукови колони, озвучителни тела, мегафони, обзавежда езикови кабинети и др. Основен проблем,

Фиг. 2. Ежедневен брой на авторейсове (без работническите) за 1976 г.

който силно затруднява производствения процес, е, че заводът се помещава в стари неподходящи сгради и оборудването му е със стари машини. Поради това производството все още не е на високо техническо равнище. Наложителна е основна реконструкция на завода. Особеност на производството освен това е неговата твърде широка номенклатура. Тя трябва да се намали, в резултат на което ще стане възможно производството да бъде серийно, високопродуктивно и висококачествено.

Заводът за градивни елементи (ЗГЕ) е създаден през 1967 г. Основното производство са телефонните части. Поради това, че заводът засега работи в стари помещения, основен проблем е неговото изнасяне в нови производствени сгради и обзавеждането му със съвременни машини.

Заводът за измерителни инструменти и уреди (ЗИИУ) работи от 1965 г. Част от машините на ЗИИУ вече трябва да се подменят съобразно новите изменения на производствения профил. Специфично за производствения процес е, че е много трудоемък. Трябва да се привлекат голям брой квалифицирани работници.

Заводът за механични конструкции (ЗМК) работи от 1970 г. От продукцията 90% се изнася косвено чрез кооперираните предприятия. Основните проблеми на завода са от организационен характер, понеже е новопостроен.

Тютюневият комбинат „Пирин“ работи в новите сгради от 1958 г. Годишно той преработва 7000 т тютюн, доставян главно от Благоевградско и Разложко, малко от Гоцеделчевско и от Северна България. В бъдеще има възможност да се разкрият работни места за още 500 работници. Комбинатът има два основни цеха: цех за манипулиране на тютюна и цигарена фабрика. Манипулиран тютюн са изпраща за цигарените фабрики в Пловдив, Ст. Загора, Хасково и др. и се изнася главно в социалистическите страни. Поради нарастването на тютюневото производство в перспективи и увеличаване търсенето на цигари наложително е да се разшири цигареният цех.

Дърводобивният и дървообработващ завод „Димо Хаджидимов“ (с клон в гр. Симитли) се развива на базата на дървения материал от струмската част на Благоевградски окръг, Кюстендилски, малко от Софийски окръг, а също и внос от СССР. Произвежда фасониран бичен материал, шперплат и амбалаж. Предстои основно преустройство на завода.

Памучнотекстилният комбинат „Гоце Делчев“ работи в новите сгради от 1962 г. Той е създаден в Благоевград с цел да ангажира работна ръка. Годишно комбинатът преработва 2600 т памук (85% от СССР), доставя си 400 — 500 т прежда главно от Варна и по-малко от Хасково и София и сурови (неапретирани) тъкани. Годишно се произвеждат 16 млн. м док за работно облекло, предназначен за нуждите на шивашките фабрики в Петрич, Мадан, Батак и др. Предстои модернизирването на комбината с изграждане на нов предачен цех, преоборудване на тъкачния цех, реконструкция на апертурата.

В Благоевград има мелница „Н. Парапунов“, месокомбинат, който трябва да се развива предимно на базата на местното животновъдство, ДП „Сердика“, ДП „Винпром“, което ще се разшири, нов пивоварен завод, домостроителен комбинат и др. Предстои вместо сегашната мебелна фабрика да се изгради голям мебелен завод.

За Благоевград е от голямо икономическо значение бъдещото разрастване на машиностроителното производство. За това

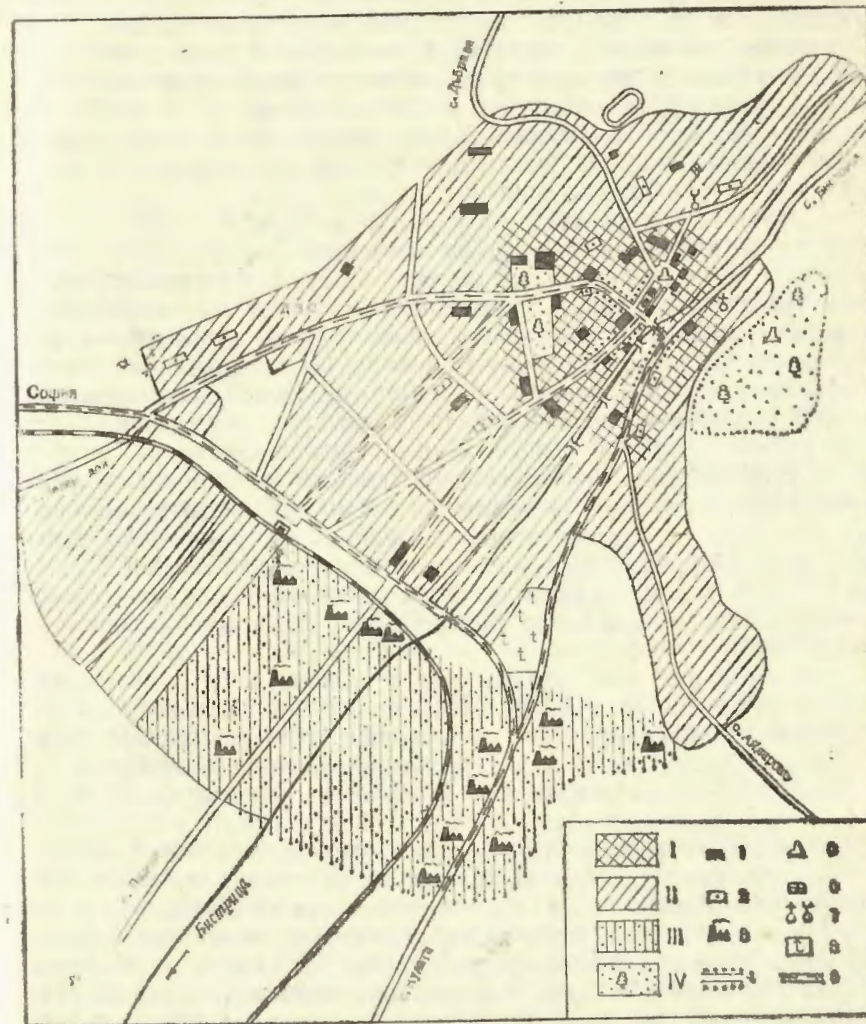
благоприятствуват следните предпоставки: 1. Създадена е вече значителна база за машиностроително производство. Два от съществуващите заводи (ЗИИУ и ЗМК) са новопостроени и модерни, а е необходимо и модернизирането на другите два — завода „Гроздан Николов“ и ЗГЕ. 2. В заводите е създаден добър производствен кадър, който да се справи и с разширяването на машиностроителното производство. 3. В Благоевград има техникум по механоелектротехника и средно професионално училище по машиностроене, които днес подготвят, а в бъдеще още повече кадри за машиностроителните заводи. 4. Значителното механично нарастване на населението на Благоевград ще осигурява и в бъдеще необходимата работна сила.

Трябва да подчертаем обаче, че в машиностроителните заводи на днешния етап съществуват редица слабости и проблеми, някои от които вече споменахме. Те трябва да бъдат разрешени в най-близко време. Освен това е необходимо в максимално кратък срок да се изяснят перспективите на заводите на базата на концентрацията и специализацията им в рамките на Съвета за икономическа взаимопомощ. Така ще се решат и въпросите за подобряване организацията на производството.

Благоевград осъществява оживени транспортни връзки. Съотношението между превозените товари на автотранспорта и жп. транспорта е приблизително 10:1.

През 1975 г. в ДАТ — Благоевград, са превозени към 8,1 млн. пътници. Товарният автотранспорт обхваща главно дървен строителен материал, зеленчуци, зърнени храни, асфалтова смес, въглища, кариерни материали и др. Основен проблем е, че броят на автобусите и товарните коли е недостатъчен. На фиг. 2 са показани автобусните линии, център на които е Благоевград.

Гара Благоевград разполага с няколко коловоза. Има и индустриални коловози до някои промишлени предприятия. През гарата в денонощие преминават пътнически, бързи и товарни влакове. Преобладават натоварените стоки (обработен дървен материал, тютюн и цигари, брашно и др.). Годишно заминават по около 350 000 пътници. Самото разположение на гаровия район между градските квартали и промишлената зона е неудобно. Няма място за изграждане на нови коловози, които са крайно необходими за товаро-разтоварните дейности. Железопътната линия Благоевград — Кулата преминава между града и промишлената зона. Транспортните средства, които използват шосето за с. Падеш и обслужват промишлените предприятия южно от гарата, губят много време за изчакване вдигането на бариерите на жп. прелеза при преминаването на влак. Затова е

Фиг. 3. Териториална структура на Благоевград
I — градски център; II — жилищна зона; III — промишлена зона; IV — паркова зона
1 — обществени сгради; 2 — учебни заведения; 3 — промишлени предприятия; 4 — главни търговски улици; 5 — паметници; 6 — часовникова кула; 7 — черква и джамия; 8 — гробище; 9 — улици с важно транспортно значение

наложително да се проучи въпросът в перспектива да се измести гарата на запад в близост със Струма. Това ще доведе до: 1. Построяване на нова модерна гара съобразно нуждите на бързо разрастващия се окръжен град, което трябва да се предвиди и в новия градоустройствен план. 2. Скъсяване на жп. линия с няколко километра. 3. Освобождаване терена на днешната гара и предоставянето му за жилищно строителство поради нужда в града на строителни площи в бъдеще.

Мрежата с търговски магазини и заведения за битови услуги в Благоевград не е добре устроена. Основен нейн недостатък е, че те са струпани в центъра на града и са недостатъчни в неговата периферия. Търговските магазини се отличават с малка търговска площ, което обстоятелство затруднява работата на търговските работници и обслужването на населението. Слабо е застъпена специализацията на търговските магазини.

В Благоевград се създаде висш институт за учители.

Редица проблеми съществуват в териториалното развитие и благоустройство на Благоевград. В годините на народната власт градът силно нарасна териториално в югозападна посока и южно от жп. гара се оформи обширна промишлена зона. Към Благоевград се причислиха бившите села Грамада (1955 г.) и Струмско (1971 г.), а в бъдеще в неговата урбанизационна зона ще се включат още селата Бяло поле, Рилци, Айдарово, Еленово и Покровник.

Благоевград има обновен облик. Около 90% от сградите му са построени след 9. IX. 1944 г. По начин на застрояване сградите са: масивни 67%, полумасивни 13% и паянтови 20% (1972 г.). Преобладават дву- и триетажните постройки. Средната етажност на града е висока — 2, 3 етаж. На жител се падат 11,3 кв. м жилищна площ (1970 г.). В последните няколко години средногодишно се завършва строителството на 500 жилища.

В годините на народната власт се построиха следните важни обществени сгради: Окръжен комитет на БКП, сграда на Драматичния театър, ново кино, два хотела, пощенска палата, минерална баня, пералня, лятна къпалня, болница с поликлиника, дом за деца и юноши, стадион, младежки дом, няколко училищни сгради, няколко детски ясли и градини, изчислителен център, автогара, сгради за няколко промишлени предприятия, универсален магазин, дом на техниката, профсъюзен дом и др. Предстои да се изградят в перспектива три супермаркета, търговски комплекс при тютюневия комбинат, комплекси за обществено хранене, три детски комбината, спортен комплекс, хали и др.

Много се направи и за благоустройството на Благоевград

след 9. IX. 1944 г. Водоснабдяването осигурява 400 л/сек вода. Поради бързото развитие на промишлеността това водно количество вече е недостатъчно, затова се предвижда да започне наскоро изграждането на нов водопровод и пречиствателна станция. Повечето от улиците са благоустроени. На фиг. 3 е показана териториалната структура на Благоевград.

В Благоевград понастоящем се подготвя нов градоустройствен план. Последният ще съдействува за правилното териториално развитие на града до 2000 г. и оформяне на облика му. По наше мнение проектопланът има и някои недостатъци и несъобразности:

1. Правилно е дадена насоката на териториалното нарастване на Благоевград в югозападна посока. Предвидените площи за застрояване обаче по наше мнение са недостатъчни (въпреки високото строителство, което се предвижда), като се има предвид, че към 2000 г. градът се предполага да има 90 000 души, т. е. почти двойно повече от днес. Целесъобразно ще бъде, ако се предвиди и териториално нарастване в северна посока — към риди Баларбаши. Там биха се оформили красиви и амфитеатрално разположени нови квартали.

2. Въпреки че се споменава в проектоградоустройствения план за неудобствата от сегашното разположение на жп. гара, не се предвижда терен за изместването ѝ. По наше мнение това трябва да се направи, въпреки че ще се извърши в по-далечна перспектива.

3. В бъдещия готов план трябва да се предвиди застрояването на международното шосе София — Кулата като представителен булевард с хубави магазини.

4. Недостатъчни са площите, предвидени за квартални градини.

По отношение на функционалната роля на отделните части на Благоевград разграничаваме следните четири градски зони:

1. Градски център, който изпълнява административно-културни и търговски функции. Разположен е около площад „Македония“ и улиците „Г. Димитров“ и „Никола Калъпчиев“, където са най-вече търговските магазини. В перспектива около новия театър се предвижда да се оформи административно-политическият център на града, а около новия младежки дом в кв. „Вароша“ — културният център. Улиците „Г. Димитров“ и „Н. Калъпчиев“ ще се оформят като главни търговски артерии.

2. Жилищни квартали, които са разположени около градския център. В отделните части на града обаче те съществено се различават по начин на застрояване, етажност и облик.

Старите квартали в североизточния ъгъл на града, разпо-

ложен по двата бряга на р. Бистрица, в годините на народната власт изцяло са презастроени с нови къщи, обикновено на два или три етажа. Допуснато е обаче прекалено нагъсто застрояване, без или със малки дворове, което въпреки амфитеатралното разположение на кварталите ги прави недостатъчно слънчеви и озеленени. В централните части на града все още са останали жилищни площи, макар и в ограничени размери, с постройки от преди 9. IX. 1944 г.

На югозапад кварталите между днешния булевард „Н. Вапцаров“ и р. Бистрица почти до гарата, както и левобрежието на същата река са били застроени сравнително нарядко още преди 1944 г. Оттогава до днес те почти изцяло са презастроени с нови сгради. Освен това градът е нарастнал и върху празни места. Най-отличителна особеност на жилищните квартали, разположени на запад и югозапад от градския център, презастроени или новозастроени, е, че широко е застъпен високият строеж — 4 — 6 етажа, което показва, че центърът на градското население се е изместил на югозапад от градското средище.

3. Промислена зона, която е разположена в югозападната част на града. Част от предприятията се намират по двете страни на шосето за с. Падеш, а другите — от двете страни на шосето за с. Кулата. Извън промишлената зона индустриални предприятия почти няма, факт, твърде благоприятен за града в благоустройствено и хигиенно отношение. Промислената зона в перспектива ще нараства на югозапад към р. Струма.

4. Паркова зона, която е разположена около застроената площ на север, изток и юг. Тя е в процес на оформяне. Най-добре е устроена южно от града.

ЛИТЕРАТУРА

- Борисов, З. — Икономическо проучване на селското стопанство в Благоевградския микрорайон, Год. Соф. у-т, т. 59, 1966.
 Кънчов, В. — Пътуване по долините на Струма, Места и Брегалница, Сб. Народни умотворения, т. X и XI, 1894.
 Шарков, В. — Град Горна Джумая, минало и днес, С., 1930.
 Юрков, М. — Благоевград, С., 1964.

WIRTSCHAFTSGEOGRAPHISCHE PROBLEME IN DER ENTWICKLUNG VON BLAGOEVGRAD

Swelin Kiradshiev

Zusammenfassung

Die Stadt Blagoevgrad liegt im südwestlichen Teil Bulgariens nahe dem Fluß Struma und ist Zentrum des gleichnamigen Verwaltungsbezirkes. Zur Zeit der Thrazier befand sich hier die Stadt Skaptopara. Während der Türkenherrschaft war es Mittelpunkt von Handel und Landwirtschaft. Seit dem Jahre 1912 gehört die Stadt zu Bulgarien. Nach dem Jahre 1944 ist ein schneller Aufschwung zu verzeichnen: 1934—9977 Einwohner und im Jahre 1975—50 043 Einwohner.

Früher war Blagoevgrad eine Stadt mit vorwiegend landwirtschaftlichen Charakter, heute nimmt mehr und mehr die Industrie den Vorrang ein, in der 43,1% der arbeitsfähigen Bevölkerung beschäftigt sind. Der Hauptzweig der Industrie ist die Tabak — und Zigarettenindustrie. In Entwicklung ist der Maschinenbau, der in Zukunft einen größeren Aufschwung erfahren wird. Entwickelt ist außerdem die Textilindustrie, die Holzverarbeitende Industrie, Mühlen usw. Vorgesehen ist der Bau einer neuen Zigarettenfabrik, eines modernen Werkes für die Holzverarbeitung, einer Möbelfabrik u. a.

Blagoevgrad ist ein wichtiger Verkehrsknotenpunkt im Tal des Flusses Struma von Sofia nach Thessaloniki und Athen. Notwendig wird der Bau eines neuen Bahnhofes.

Ca. 90% des Wohnungs fonds in der Stadt Blagoevgrad wurden nach dem Jahre 1944 errichtet. Im Mittel ist die Etagenhöhe 2, 3 Stockwerke. In Zukunft ist eine Entwicklung der Stadt in südwestlicher und nördlicher Richtung hin vorgesehen. Zu planen sind auf dem Gebiet der Stadt mehr Grünflächen. In Blagoevgrad formieren sich vier Zonen: 1. Das Stadtzentrum mit den Verwaltungsfunktionen — kulturellen und Handelsfunktionen, 2. das Wohnviertel, 3. das Industrie viertel und 4. das Parkviertel.